Mg. phil., LU Teoloģijas fakultātes doktorants

ILĶA MARIJA BOĻŠAKOVŠ

DRAUGU (KVEIKERU) RELIĢISKĀ SABIEDRĪBA: IZCELSME, NOVIRZIENI, ATTĪSTĪBAS TENDENCES

Draugu (kveikeru)¹ reliģiskā sabiedrība ir kristīga (kristīgi orientēta) reliģiskā organizācija, kuras prakse un izpratne par kristīgo tradīciju atšķiras no citām kristīgām konfesijām un draudzēm. Kveikeriem nav formulētas ticības apliecības, dievkalpojumi ir pazīstami ar ticīgo sēdēšanu klusumā ar mērķi sadzirdēt Dieva balsi savā sirdī. Kveikeri koncentrējas uz ticīgo iekšējo pieredzi, bet vienlaikus viņi vienmēr ir ieņēmuši un ieņem aktīvu politisko un sabiedrisko pozīciju. Tādēļ, neskatoties uz samērā nelielu piederīgo skaitu, kveikeriem vēsturē bijusi liela ietekme.

Draugu (kveikeru) reliģiskās sabiedrības struktūra ir kongregacionālistiska, tā ir dažādu reliģisko kopienu un baznīcu savienība. Kopienu reliģiozās prakses un piederīgo ticības pārliecība var stipri atšķirties. Pastāv kopienas, kas praktizē tradicionālo kveikeru lūgšanu klusumā, un ir kopienas, kuru dievkalpojumos tiek izmantotas dziesmas un

1 Latviešu valodā ir divi vārda *quaker* rakstības veidi – *kvēkeri*, piemēram: <http://vesture.eu/index.php/Kv%C4%93keri> [skatīts 31.08.2019.], un *kveikeri*, piemēram, oficiālajā informācijā par Draugu reliģiozo sabiedrību <https://www.fwccemes.org/quakers/introduction-to-quakers-latvian> [skatīts 31.08.2019.]. Latvijas Draugu savienībā izmanto otro vārda “kveikeris” rakstīšanas variantu – angļu valodā vārds *quaker* cēlies no angļu vārda *quake* ‘drebēt’, ar transkripciju [kweik]. Šajā rakstā lietots vārds *kveikeris*, arī no tā atvasināti vārdi *kveikerisms*, *kveikeriskais* utt. Tāpat rakstā izmantoti vārdi “Draugs” vai “Draugi”, runājot par Draugu (kveikeru) reliģiozās sabiedrības piederīgajiem.

lūgšanas, kā arī tiek lasīti sprediķi. Starp Draugiem ir atrodami kristieši ar tradicionālu kristīgo izpratni par Dievu, Jēzu Kristu un pārējām kristietības pamatatziņām. Bet ir arī kveikeri, kurus var nosaukt par progresīvajiem kristiešiem, ir kveikeri universālisti², kā arī kveikeri, kuri sevi neidentificē ar kristietību³ un pat ar reliģiju. Kveikeru vēsture visvairāk ir saistīta ar Lielbritāniju un ASV, pēc būtības kveikerisms ir anglosakšu protestantiska tradīcija. Mūsdienās lielākās kveikeru grupas atrodas ASV, Lielbritānijā un Kenijā.⁴

Rekss Emblers (*Rex Ambler*) savā grāmatā “The Quaker Way. A rediscovery”⁵ norādījis uz grūtībām, ar kurām saskāries viņš pats un kuras vajadzētu ņemt vērā, mēģinot rakstīt par kveikerismu. Viņaprāt, kveikeru ceļš ir radikāls, nebalstās idejās vai pārliecībā, tādā to ir grūti izskaidrot teorētiski. Viņš uzskata, ka kveikeru ceļa izskaidrošana ir problemātiska arī pašiem kveikeriem⁶, it īpaši tādēļ, ka viņi vairāk fokusējas uz darbošanos. Var šķist, ka kveikerisms, it īpaši salīdzinājumā ar tradicionālajām kristīgajām konfesijām, ir aprakstāms ar savdabīgu *apofātisko* valodu, jo vienkāršāk uzrakstīt par to, kas kveikerisms nav, vai par to, kā nav kveikerismā. “Kveikerisms ir vienīgā ticība, kas tiek skaidrota ar noliegumu. Kveikerismam nav teoloģijas, nav reliģiozo dogmu saraksta, nav svēto grāmatu, nav fiksētas ticības apliecības. Tradicionālais kveikeru dievkalpojums neparedz mācītāja, priesteru vai kāda cita reliģioza vadītāja iesaistīšanos. Šeit nav liturģijas. Nav krucifiksu vai citu reliģiozo attēlu kveikeru sapulču namos vai mājās.”⁷ Tomēr kveikerisms nav tikai noliegumu kopums. Ikviens noliegums paredz

2 <https://universalistfriends.org/>

3 <https://nontheist-quakers.org.uk/>

4 Latviešu valodā ir maz informācijas par kveikeriem. Lūk, ko par kveikeriem rakstījis Edgars Lange savā “Baznīcas vēsturē”: “Kvēkeri paši sevi dēvē par draugu apvienību, bet citi tos sauc par kvēkeriem (“trīcētāji”) vai par “draugiem”. Šīs sekas dibinātājs ir angļu kurpnieks Džordžs Fakss (*George Fox* – 1691). Viljams Penss ar daļu kvēkeru izceļoja uz Ameriku un nodibināja Pensilvānijas pavalsti. To dievkalpojumus var sludināt katrs. Kvēkeri neatzīst zvērestu, un kvēkeri ir pazīstami ar saviem mīlestības darbiem gūstekņu, bēgļu u. c. apgādē un aprūpē. Kvēkeri dzīvo Anglijā un Amerikā.” (Edgars Lange, *Baznīcas vēsture*, II daļa (Linkolna: Sējējs, 1961), 88. Saglabāta autora ortogrāfija.). Neliels informācijas apjoms latviešu valodā ir atrodams Draugu pasaules konsultācijas padomes interneta vietnē <https://www.fwccemes.org/quakers/introduction-to-quakers-latvian>, kā arī vietnē <http://vesture.eu/index.php/Kv%C4%93keri>

5 Rex Ambler, *The Quaker Way. A rediscovery. Christian Alternative* (Winchester, UK, 2013).

6 Visievērojamākie pēdējo gadu darbi par kveikeru vēsturi un teoloģiju ir *The Oxford Handbook of Quaker Studies*, ed. Stephen W. Angel, Pink Dandelion (Oxford: Oxford University Press, 2013); *The Cambridge Companion to Quakerism*, ed. Stephen W. Angel, Pink Dandelion (Cambridge: Cambridge University Press, 2018), kā arī Pink Dandelion, *An introduction to Quakerism* (Cambridge: Cambridge University Press, 2007).

7 Robert Lawrence Smith, *A Quaker Book of Wisdom, Life Lessons in Simplicity, Service and Common Sense* (New York: Harper Collins, 1998), 18.

arī pretstatu – apgalvojumu. Uz to norāda cits kveikeru autors: “Tas ir saraksts ar noliegumiem – nav priesteru, nav ticības apliecību, nav sakramentu, nav dievkalpojumu, bet tajā pašā laikā katrs noliegums ir ierobežots: neviens nav priesteris, jo visiem ir atvērts Dieva vārds, nav definēto ticības apliecību, jo katrs var atrast savu ceļu, balstītu savā pieredzē, nav sakramentu rita kārtības, jo visa dzīve ir viens sakraments, dievkalpojums nenotiek pēc plāna, tādā veidā mūsu sapulce ir atvērta Dieva vēstij, vienalga, kādā veidā tā izpaustos.”⁸

Vilmers A. Kūpers (*Wilmer A. Cooper*)⁹ raksta, ka Draugi vienmēr ar aizdomām skatījušies uz teoloģiskajām formulām un interpretācijām, kā arī reti mēģināja analizēt un sistematizēt savu reliģisko pārliecību. Teoloģija ir valoda, ar kuras palīdzību cilvēki runā par Dievu, mēģina aprakstīt savu pieredzi. “Neviens no mums nevar iztikt bez reliģiskām pārdomām un vērtējumiem. Pat izteikumi “Dievs ir mīlestība” un “Katrā no mums ir kaut kas no Dieva” nav nekas cits kā teoloģiskie apgalvojumi”¹⁰. Karls Bārts (*Karl Barth*), viens no 20. gadsimta ievērojamākajiem teologiem, savā darbā “Ievads evaņģēliskajā teoloģijā”¹¹ rakstīja: “Vārds “teoloģija”, šķiet, nozīmē, ka tajā kā īpašajā (ļoti īpašajā) zinātnē tiek runāts par to, kā tiek uztverts, saprasts un aprakstīts Dievs. Bet ar vārdu “Dievs” var saprast daudz ko. Tāpēc arī pastāv daudzas teoloģijas. Nav neviena cilvēka, kurš apzināti, neapzināti vai daļēji apzināti par savu visaugstāko tieksmes un uzticības priekšmetu, dziļākās atbildības un pienākuma pamatu neturētu savu dievu vai dievus, un tādēļ nebūtu teologs. Un nav tādas reliģijas, filozofijas vai pasaules uzskata, kas ar lielāko vai mazāko pamatojamību vērstos pie tādā vai citā veidā izskaidrotai vai aprakstītai dievībai un tādējādi nebūtu teoloģija.”¹² Neatkarīgi no tā, cik bieži kādas reliģiskas kopienas pārstāvji (it īpaši kveikeri) runātu par to, ka viņu ticība ir dzīvesveids, bet ne teoloģisko pārliecību kopums, vienalga, ikvienai kopienai ir sava teoloģija, pārliecību kopums, kas tiek atzīts par patieso un no kā izriet dzīvesveids. Arī Draugiem kā ikvienai reliģiozai kopienai ir reliģiozas pārliecības, kas atšķir kveikerus no pārējiem kristiešiem, kā arī atšķir kveikerisma virzienus vienu no otra.

8 Geoffrey Hubbard, *Quaker by Conviction* (London: Penguin Books, 1974), 95.

9 Autors klasiskajam kveikeriskās teoloģijas darbam “A Living Faith: An Historical and Comparative Study of Quaker Beliefs”, pirmais izdevums 1990. Grāmata piedāvā plašu kveikeriskās domas apskatu par dažādiem teoloģiskiem jautājumiem (to skaitā Dievu, Trīsvienību, Jēzu Kristu, pestīšanu, sakramentiem) un dažādo kveikerisko virzienu teoloģijas salīdzinājumu. Grāmata ir tulkota krievu valodā: Uilmer A. Kuper. *Zhivaya vera Sravnitel'no-istoricheskoe issledovanie kvakerskogo veroucheniy*. Grāmatas e-versiju skat. <http://quakers.ru/каталог-библиотеки>.

10 Uilmer A. Kuper, *Zhivaya vera Sravnitel'no-istoricheskoe issledovanie kvakerskogo veroucheniya*, 3.

11 *Einführung in die evangelische theologie*.

12 Citāts no tulkojuma: Karl Bart, *Vvedenie v evangelicheskuyu teologiyu* (Moskva, Centr Narniya, 2006), 13.

Draugu kustības sākums

Ikvienai reliģiozai kustībai ir dibinātāji un pamatlicēji, noteikta vieta, kurā parādījās pirmie sludinātāji un sekotāji, un laiks, kad tas noticis. Kveikerisma rašanās telpiskā un

laika lokācija ir 17. gadsimta Anglija. No 1642. gada līdz 1651. gadam Anglijā plosījās pilsoņu karš, tas bija juku, pārmaiņu un nestabilitātes laiks. Politiskās pārmaiņas ietekmēja sabiedrisko un reliģisko dzīvi. “No Romas katoļu sakramentiem, rituāliem, dogmām un hierarhiskās garīdzniecības katoļu monarhu pakļautībā līdz pragmatiskajai anglikāņu varai, zemās baznīcas¹³ kalvinismam, Olivera Kromvela prezbiteriānismam, un līdz radies tā sauktais nekonformistu sektantisms, kas noraidīja rituāla un dogmas nepieciešamību kristīgās vēsts sludināšanai – tāds bija Anglijas 17. gadsimta otrās pusēs vēsturiskais process. Kveikeri bija viena no pēdējām sektām, kas parādījās šajā vēsturiskajā kustībā.”¹⁴

Revolucionārās armijas vadonis Oliveris Kromvels saviem padotajiem bija noteicis, lai pie viņa laistu ikvienu cilvēku “no tautas”, ja viņam ir vajadzība ko teikt Kromvelam. Kromvels bija pārliecināts, ka ar šā cilvēka muti ar viņu varētu runāt pats Svētais Gars un, ja viņš neuzklausīs šo cilvēku, Dievs noraidīs arī viņu pašu.¹⁵ Līdzīgi mācīja arī kveikeri – Dievs turpina runāt ar savu tautu, un Svētais Gars var izvēlēties vismazāko un visnecilāko cilvēces pārstāvi, lai runātu ar viņu un caur viņu.

Ikvienā reliģiskā grupā ir centrālā persona, ap kuru veidojas jauna kustība, kveikeriem tas bija Džordžs Fokss (17. gs.).¹⁶ Džordžs Fokss bija reliģiskās patiesības meklētājs, viens no tiem, kas mēģināja saprast savu aicinājumu un dzīves jēgu, nodibināt attiecības ar Dievu, meklēt atbildes uz eksistenciāliem jautājumiem.¹⁷ Dž. Fokss kļuva par ceļotāju, kas Dieva meklējumos izstaigāja Angliju. Viņu var salīdzināt ar Justinu Mocekli, kas tāpat ceļoja īstās filozofijas meklējumos, filozofijas, kas dotu atbildi uz galvenajiem dzīves jautājumiem un izskaidrotu realitāti. Justins Mocekli¹⁸ savu patieso filozofiju atrada kristietībā. Fokss meklēja atbildes kristietībā, dažādos tās virzienos, kopienās un sektās. Saticis Rakstu pazinējus, mācītājus, sludinātājus un brīvdomātājus, Dž. Fokss nebija apmierināts ar viņu atbildēm. Beidzot atbildes viņam sniedza pats Dievs. “Un

13 Zemā baznīca – anglikānisma evaņģēliskais novirziens.

14 http://www.hermitary.com/solitude/quaker_silence.html [skatīts 31.08.2019.].

15 *Quaker Spirituality*. Selected Writings. The Classics of Western Spirituality. Duglas V. Steere (ed. and introd.), Introduction. 6.

16 <http://www.quakersintheworld.org/quakers-in-action/12/George-Fox> [skatīts 31.08.2019.].

17 Šī spēja uzdot jautājumus par savu ticību saglabājas arī vēlāk. Kveikeru autors Filips Gulijs (*Philip Gulley*) savā grāmatā *If the Church Were Christian* (New York: HarperOne, 2010) pamato šo jautāšanas un sevis pārbaudīšanas pozīciju. “Inviting Questions Would Be Valued More Than Supplying Answers.”

18 Latviski par Justinu Mocekli var izlasīt: Etjēns Žilsons. *Kristīgās filozofijas vēsture viduslaikos*, I daļa (Rīga: Filozofijas un socioloģijas institūts, 1997), 5.–9.

tādā pašā veidā kā es atstāju visus priesterus, es atstāju visus tos sludinātajus, kas atdalījās no baznīcas un dēvēja sevi par cilvēkiem ar garīgu pieredzi. Redzēju, ka starp viņiem nav neviena, kas varētu runāt ar mani manā stāvoklī. Un, kad es zaudēju jebkādu cerību uz viņiem un visiem cilvēkiem tādā veidā, ka nebija nekas ārējs, kas palīdzētu man vai pateiktu, ko man darīt, tad es sadzirdēju balsi, kas teica: “Ir tas vienīgais, tas ir pats Jēzus Kristus, kas var ar tevi runāt tavos apstākļos.” Sadzirdējusi to, mana sirds sāka skaļāk pukstēt no prieka. Tad Kungs parādīja man, kāpēc uz zemes nebija neviena, kas varētu runāt ar mani manos apstākļos. Tas bija tādēļ, lai visu godību es atdotu viņam.”¹⁹ Tas notika 1647. gadā.

Duglass V. Stīrs (*Douglas V. Steere*) atgādina Džefrija Nutala (*Geoffrey Nuttall*) vārdus par Dž. Foksu: “Viņam nevar atņemt nopelni kveikerisma dibināšanā un to, ka viņš to ir izdarījis viens ar savas personības spēku un ticību savam aicinājumam”.²⁰ Tomēr ne Foksa dzīves laikā, ne arī pēc viņa nāves kveikeri nekļuva par foksistiem. Fokss parādīja ceļu, pa kuru varēja iet ikviens. 1652. gadā Dž. Fokss vietā ar nosaukumu *Pendle Hill* piedzīvoja vīziju, kurā viņš ieraudzīja lielu tautu, kas sanāca kopā.²¹ Kveikeri uzskata, ka šī Foksa vīzija ir par to, ka pa Foksa norādīto ceļu sekos daudzi. Un patiešām Foksa sludināšana uzrunāja daudzus cilvēkus. Fokss nebija vienīgais patiesības un jaunās kristietības meklētājs, atsaukušies Foksa sludināšanai, jaunajai kustībai pievienojās arī daudzi citi šādi meklētāji.

Draugu reliģiskās savienības attīstību ietekmējušas arī citas personas. Piemēram, Džeimss Neilors (*James Nayler* 1618–1660),²² kam ar Dž. Foksu bija saspringtas attiecības, jo dažos jautājumos Neilors bija radikālāks par Foksu un kompromitēja Draugu kustību. Draugu kustības attīstību grūti iedomāties arī bez Mārgaretas Felas-Foksas (*Margaret Fell* 1614–1702)²³, kas kļuva par jaunās vajātās kopienas māti aizbildni un bija pirmais ievērojamais sievietes līderības paraugs kveikeru kustībā. Dž. Fokss apmeklēja Svartmurholas muižu (*Swarthmoore Hall*), kuras saimniece bija Mārgareta Fella 1652. gadā. Viņa bija dižciltīga sieviete, precējusies ar Tomasu Fellu. Mārgareta, uzklāusot Dz. Foksa sludināšanu, piedrojas kveikeru kustībai. Svartmurholas muiža kļuva par kveikerisma garīgo un organizatorisko centru. Kā augstdzimušai personai Mārgaretai Fellai bija iespēja vērsties ar prasībām pie karaļa un parlamenta.

19 *Journal of George Fox*, John L. Nickalls (ed.) (London: Religious Society of Friends, 1986), 11.

20 *Quaker Spirituality*, 8.

21 <https://www.futurelearn.com/courses/quakers/0/steps/19158> [skatīts 31.08.2019.].

22 <http://www.quakersintheworld.org/quakers-in-action/109/James-Nayler-> [skatīts 31.08.2019.].

23 <http://www.quakersintheworld.org/quakers-in-action/14/Margaret-Fell> [skatīts 31.08.2019.].

No tā brīža, kad Fokss ieguva īpašo pieredzi, sadzirdot Dieva balsi, viņš turpināja savus ceļojumus, tikai tagad tie nebija patiesības meklējumu ceļojumi, bet misijas ceļojumi, kuros viņš dalījās ar citiem ar to, ko Dievs viņam atklājis.

Pirmo reizi Fokss par savu sludināšanu tika ieslodzīts cietumā 1650. gadā. Negatīva attieksme pret kveikeriem bija ne tikai no varas institūcijām, bet arī no citām kristīgām draudzēm un kopienām. Savā attieksmē pret kveikeriem un kveikerismu katoļi, protestanti un anglikāņi bija vienoti. Kveikeri savā uzvedībā pārkāpa sabiedriskās kārtības normas, piemēram, tādus jautājumos kā atteikšanās no zvēresta vai uzskatiem, kā karš un piedalīšanās militārajā darbībā ir pretrunā ar kristietības garu. No paša sākuma kveikeri bija pret jebkāda veida karu. Kveikeri nepretojās vajātājiem ar fizisku spēku, uzskatīdami, ka tas ir pretrunā ar nevardarbīgo uzvedību. Tāpat kveikeri uzskatīja, ka ikviena veida zvērests neatbilst kristīgajai pārlicēbai, balstoties uz Mateja evaņģēlija vārdiem: “Bet es jums saku: jums vispār nebūs zvērēt – nedz pie debesīm, jo tās ir Dieva tronis, nedz pie zemes, jo tā ir viņa kājsols, nedz pie Jeruzalemes, jo tā ir lielā Kēniņa pilsēta. Nezvēri arī pie savas galvas” (Mt 5:34–35).

1662. gadā Anglijā tika pieņemts īpašs likums, kurā tika pasludināts, ka atteikšanās no zvēresta karalim ir nelikumīga un tādiem cilvēkiem ir aizliegts sapulcēties kopā. Šis likums bija vērsts tieši pret kveikeriem. Kā daudzas sekta pirmajā attīstības posmā, Fokss un viņa sekotāji redzēja sevi kā īstas Kristus Baznīcas atjaunojošo spēku. Tas nozīmēja stingru opozīciju valdošajiem reliģiskajiem virzieniem, kritisku pieeju garīdzniecībai un reliģiskam formālismam. Kveikeri mēģināja sludināt oficiālajās baznīcās, bet darīja to arī dažādās citās vietās, mājokļos vai vienkārši brīvā dabā. Tā kā kveikeri bija opozīcijā atzītām reliģiskām kopienām, viņi tika plaši vajāti. Arestēti tika gan vīrieši kveikeri, gan arī sievietes un bērni. Viņus ieslodzīja cietumos, sodīja ar naudas sodiem un mantas konfiskāciju. Mārgareta Fella vairākas reizes tika arestēta un sodīta, vairākus gadus atradās ieslodzījumā. Pēc pirmā vīra nāves viņa 1669. gadā apprecējās ar Džordžu Foksu, bet pēc tam atkal bija ieslodzīta. Laulības dzīves laikā viens no dzīvesbiedriem – Džordžs vai Mārgareta – parasti atradās apcietinājumā vai misijas braucienā.

Bet bieži vien notiek, ka, spītējot ciešanām, vajātās kustības pieaug un nostiprinās. Tā notika kristietības pirmsākumos. Tas pats notika ar kveikerismu, un kveikeru rindas auga.

Tikai 1689. gadā Anglijā bija pieņemts likums par reliģisko toleranci, un kopš tā laika kveikeru darbība vismaz netika uzskatīta par nelikumīgu. Kveikeri, tāpat kā dažādas citas reliģiskās grupas, meklēja patvērumu kolonijās. Bet arī tajās viņu sludināšanai traucēja un viņus vajāja. Pats vārds “kveikeris” kā jaunās kustības piekritēju nosaukums parādījās tieši saistībā ar vajāšanām. Kveikeri paši sevi vienmēr saukuši *draugs* (vienu cilvēku) vai *draugi* (kopienai). Agrīnās kustības pārstāvji sauca sevi par “Patiesības draugiem”, atsaucoties uz Kristus vārdiem: “Es jūs saucu par draugiem, jo es esmu jums darījis zināmu visu, ko dzirdēju no Tēva” (Jāņa 15:15). Nosaukums “kveikeris” parādījās

nejauši. Kādu reizi Dž. Fokss stājās tiesas priekšā un, dzirdot, ka tur nepiedienīgi tiek zākāts Tā Kunga vārds, aizrādīja tiesnesim, ka Dieva vārda priekšā “jādreb” (angliski *quake*). Tiesnesis zobojoties nosauca Foksu un viņa sekotājus par kveikeriem (drebošajiem). Tātad vārds “kveikeris” bija domāts kā izsmejošs un pazemojošs nosaukums. Bet kveikeri to pārņēma, un lielākā daļa cilvēku viņus pazīst tieši kā kveikerus, bet vārdā “draugs” sevi sauc paši kveikeri.

Kveikerisma teoloģija radās no prakses. Fokss un viņa sekotāji savās sapulcēs ir ieguvuši noteiktu pieredzi, bet vēlāk mēģināja piedzīvoto izskaidrot un teoretizēt. Kveikeru kristietības izpratne balstās gan uz individuālo, gan uz kopienas pieredzi. Bieži kristietība ir par to, kas notika kaut kad ar kādiem citiem cilvēkiem. Kveikeri uzskatīja, ka Dieva darbību neierobežo tikai pagātne, bet tā notiek arī šodien, tagadnē. Šādā pieejā var atrast arī norādi uz mūsdienu moderno izpratni *personiskas attiecības* ar Dievu. Šī uzskata pamatā ir pārliecība, ka par Dievu (Jēzu) ne tikai vajadzētu kaut ko zināt (būt informētam), bet jābūt noteiktai ticīgā cilvēka attieksmei pret Dievu, Jēzu, kas paredz ticīgā personīgas pieredzes un Baznīcas tradīcijas piedzīvošanu savā praksē.

Braiens Maklarens (*Brian McLaren*) savā grāmatā “*A New Kind of Christianity*”²⁴ ar metaforas palīdzību ilustrē tradīcijas darbības mehānismu. Viņš aicina vairākus cilvēkus auditorijas priekšā, nostāda vienā rindā un katram piešķir vārdu: Jēzus, Pāvils, Augustīns, Akvīnas Toms utt. Aiz Jēzus stāv Pāvils, aiz Pāvila Augustīns utt. Tiešā veidā saskatīt Jēzu, stāvot šajā rindā, nav iespējams. Var redzēt Akvīnas Tomu, kurš redz Augustīnu, kurš redz Pāvilu, kurš beidzot redz Jēzu. Tādējādi ir iespējams runāt par Pāvila skatījumu uz Jēzu un pēc tam par Augustīna skatījumu uz Pāvila skatījumu uz Jēzu, un pēc tam par Akvīnas Toma skatījumu uz Augustīna skatījumu uz Pāvila skatījumu uz Jēzu. Braiens Maklarens izmantoja šo analogiju, lai parādītu nepieciešamību skatīties uz Jēzu noteiktā bibliskajā kontekstā, neaizmirstot, ka Jēzus bija jūdu rabīns Vecās Derības svēto un praviešu rindas beigās. Pirms viņa stāv Jānis Kristītājs, Amoss, Jesaja, Dāvids utt. Šī analogija ir izmantojama arī kveikerisma kontekstā, jo demonstrē problēmu, pret kuru kveikeri sacēlās pirms dažiem gadsimtiem. Ticīgajam nepietiek ar stāstījumu par to, kas ir bijis, jo ticīgais grib saredzēt Dieva spēku šodien, savā tagadnē. Jēzus runāja ar apustuļiem, un arī šodien Viņš runā ar saviem sekotājiem, un ikviens ticīgais ir spējīgs to piedzīvot. Ticīgajam jāsaprot, ka ar viņu nerunā Pāvils vai Augustīns, vai Luters, ar viņu var runāt pats Jēzus. Kveikeri sanāca kopā un mēģināja sadzirdēt to, ko Dievs runā šodien. Dž. Fokss norādīja uz nepieciešamību katram iegūt savu Dieva klātbūtnes vai Dieva vārda pieredzi un nebalstīties uz citu cilvēku interpretāciju un stāstījumu. Fokss teica: “Tu saki: Kristus saka tā, un apustuļi saka tā: bet ko tu vari pateikt pats?”, uzsvērdams gan individuālas pieredzes nepieciešamību, gan to, ka katra

24 Brian D. McLaren, *A New Kind of Christianity*. Ten Questions That Are Transforming The Faith (New York: HarperOne, 2010), 16.

paaudze ir atbildīga par Labās Vēsts sludināšanu un interpretāciju atbilstoši savam laikam. “Tagad Dievs atklāja man caur savu neredzamo varu, ka katrs cilvēks ir apspīdēts ar Kristus dievišķo gaismu, un es redzēju, ka Viņš spīdēja caur visu, un tie, kas ticēja Viņam, atbrīvojās no soda, iegāja dzīvības gaismā un kļuva par Viņa bērniem, bet tie, kas neieredzēja Viņu un neticēja Viņam, palika sodīti, neskatoties uz to, ka viņi apliecināja Kristu. To es saredzēju gaismas tīrajā atklāsmē bez kādas palīdzības, kas nāktu no cilvēkiem, un tad es nezināju, kur tas ir atrodamš Svētajos Rakstos, bet vēlāk, studējot Rakstus, es atradu tam pamatojumu.”²⁵

Kveikeri bija reliģiskā kustība, kas no pašiem sākumiem mēģināja atrast atbilstošu vietu sievietes kalpošanai. Mārgareta Fella-Foksa uzrakstīja darbu “Sievietes runāšana – attaisnota, pierādīta un atļauta Rakstos” (1666).²⁶ Lai gan radikāli, kveikeri nav bijuši brīvi no sava laika kultūras un sabiedrības noteikumiem, arī par dzimumu lomu sadalīšanu. Fokss mudināja sievietes veidot savas sapulces. Es saredzu šajā idejā praktisko, pedagoģisko nozīmi. Jauktajās sapulcēs, kurās piedalījās gan vīrieši, gan sievietes, varēja būt situācijas, kad sievietes, kuras izjūt aicinājumu liecināt, to nedarīja, jo atbilstoši sabiedrības normām sievietēm runāt vīriešu priekšā ar autoritāti būtu grūti vai neiespējami. Bet, atrodoties starp sievietēm, viņām būtu vienkāršāk iemācīties runāt publiski, iedrošināt sevi, tātad sieviešu sapulces varēja kalpot kā sava veida prakses iegūšanas vietas.

Draugi – evaņģēliskie, konservatīvie un liberālie

Timotijs Ešvorts (*Timothy Ashworth*) un Alekss Vaildvuds (*Alex Wildwood*) savā grāmatā “*Rooted in Christianity Open to New Light. Quaker Spiritual Diversity*”²⁷ iedala Lielbritānijas kveikeru vēsturi vairākos periodos.

Pirmais periods – no kveikeru kustības sākuma līdz 19. gadsimtam. Šajā laikā kveikeru kopiena bija viena no grupām starp citām kristīgajām sektām un konfesijām. Sākumā kveikeri sevi uzskatīja par patiesās kristietības atjaunošanas kustību, kā arī bija pārliecināti par drīzu Jēzus Kristus otro atnākšanu. Vēlāk no radikāliem uzskatiem pārgāja pie robežu izveidošanas starp sevi un pasauli, kam raksturīgs noslēgts, uz kopienas iekšieni orientēts dzīvesveids.

²⁵ *Journal of George Fox*, John L. Nickalls (ed.) (London, Religious Society of Friends, 1986), 33.

²⁶ Darbs ir tulkots latviešu valodā un ir atrodamš Sieviešu ordinācijas interneta vietnē <http://sieviestuordinacija.lv/margareta-fella-foksa-quot-sievietes-runasana---attaisnota-pieradita-un-atlauta-rakstosquot-1666g?p=12365&pp=18324&lang=1453> [skatīts 31.08.2019.]. Pagaidām tas ir vienīgais latviešu valodā publicētais kveikeru teksts.

²⁷ Timothy Ashworth & Alex Wildwood, *Rooted in Christianity Open to New Light. Quaker Spiritual Diversity* (London-Birmingham: Pronoun Press, Woodbrooke Quaker Study Centre, 2009).

Otrais periods – 19. gadsimts, kad britu kveikerisms atradās divu pretējo virzienu ietekmē. Viens virziens bija evaņģēliskā kristietība, kas smēlās spēku evaņģēliskajā atmodas kustībā (*Second Great Awakening*)²⁸ un nāca no ASV, stipri ietekmējot Amerikas kveikeru sapulces. Pretējais virziens – liberālas teoloģijas idejas, kā arī progresīvas sociālas idejas, kas ietekmēja britu kveikerismu un ņēma virsroku pār evaņģēlisko virzienu.

Trešais periods – 20. gadsimta 60. gadi. Autori definē šo periodu kā laiku, kad kveikerisms atradās dažādu ideju un pasaules uzskatu ietekmē. Tas bija saistīts ar reliģisko un garīgo daudzveidību Lielbritānijā kopš 1960. gada. “Plašs garīgo ceļu spektrs, sekulārās filozofijas un pasaules uzskati, ieskaitot citas lielās garīgās tradīcijas, bet arī humanisms, neteisms un ateisms.”²⁹

Ceturtais periods – mūsdienas, kad kveikeru kopiena sakņojas kristiešu tradīcijās un ir atvērta plašam ietekmju klāstam. Bet šīs ietekmes nenozīmē pasīvu ideju uzņemšanu, bet gan aktīvu to transformāciju.

Kveikerismā laika gaitā izveidojas trīs galvenie teoloģiskie strāvojumi, kurus pārstāv dažas kveikeru sapulces. Kveikerus iedala evaņģēliskajos kveikeros, kas pārstāv kveikeru vairākumu (lielākā daļa no tiem ir ASV un Kenijā), konservatīvajos kveikeros, kuru kopumā nav daudz (ASV), un liberālajos draugos, kas visvairāk ir pārstāvēti Lielbritānijā, Eiropā un ASV.

Evaņģēliskais kveikerisms savā būtībā balstās kristīgās ticības vistradicionālākajās pamatpatiesībās. “Dievs ir trīsvienīgs; Kristus ir dievišķa būtne; Raksti ir doti caur dievišķo iedvesmu; cilvēce ir grēcīga; Kristus izlēja savas asinis, lai atpirktu cilvēku grēkus, misija ir galvenais Baznīcas uzdevums mūsdienās”³⁰ utt. Evaņģēliskie kveikeri draugu sabiedrībā ieņem tradicionālās kristietības vietu. Viņu reliģiskās patiesības interpretācijas neatšķiras no vispārējiem amerikāņu evaņģēliskā protestantisma uzskatiem. Evaņģēlisko kveikeru teoloģija ir pašpietiekama, tai nav raksturīga nepieciešamība pēc izmaiņām, un šādā veidā tā ieņem savu vietu amerikāniskajā protestantismā, ņemot vērā visu savu unikalitāti un specifiku.

Konservatīvie draugi vairāk orientējas uz kveikerisma pirmsākumiem, mēģinot pagātnē atrast kveikerisma galveno spēku. Viņus sauc par konservatīviem draugiem, jo viņi mēģina iekonservēt noteiktā posma kveikerisma teoloģiju un praksi. Konservatīvā kveikerisma virziena rašanās vieta ir ASV, un konservatīvā virziena veidotājs ir Džons Vilbūrs (*John Wilbur*).³¹

28 Vairāk par Otro evaņģēlisko atmodu: Donald Scott, *Evangelicalism, Revivalism, and the Second Great Awakening*, <http://nationalhumanitiescenter.org/tserve/nineteen/nkeyinfo/nevanrev.htm> [skatīts 07.09.2019].

29 Ibid., 45.

30 Pink Dandelion, *The Quakers. A Very Short Introduction* (Oxford: Oxford University Press, 2008), 60.

31 <http://www.qhpress.org/quakerpages/qwhp/wilbur0.htm> [skatīts 31.08.2019.].

Liberālā kveikerisma virziens parādījās 19. gadsimta beigās, gan ietekmējoties no liberālās teoloģijas, gan kā atbilde uz evaņģēlisko atdzimšanu. 20. gadsimta sākumā liberālais kveikerisms piedāvāja četras galvenās idejas:³²

1. Primārai vajadzētu būt pieredzei, ne Rakstiem.
2. Ticībai jāatbilst laikam.
3. Draugiem jābūt atvērtiem jaunajām idejām.
4. Par progresīvismu sauktā doktrīna uzsvēra, ka katrā vēstures posmā draugi uzina par Dieva dabu un gribu aizvien vairāk, tādējādi atklāsmei ir hronoloģiskā autoritāte.

Pārmaiņas sabiedrībā, apkārtējā kultūras vai sociālajā vidē ietekmē izmaiņas kristīgās vēsts kodolā. Bet 20. gadsimtā liberālo kveikerismu ietekmēja dažādi, ne tikai teoloģiskie faktori. Manuprāt, tieši liberālajam kveikerisma virzienam ir potenciāls atbildēt uz modernās pasaules vajadzībām.

Pinks Bens Dandelions izveidojis shēmu, kurā apvienotas dažādu kveikerisma virzienu (evaņģēliskā, konservatīvā un liberālā) teoloģiskās atšķirības.³³ Aplūkošu dažas:

Identitāte. Evaņģēliskajiem kveikeriem primāra ir kristīga identitāte. Konservatīviem un liberālajiem draugiem primāra ir kveikeriska identitāte.

Attiecības ar kristietību. Evaņģēliskie draugi sevi uzskata par kristiešiem. Konservatīvie kveikeri drīzāk ir uz Kristu centrētie ticīgie. Bet liberālā tradīcijā ir atrodams plašs ticīgo spektrs: gan kristieši un uz Kristu centrētie, gan postkristieši, gan arī neteisti.

Patiesība. Arī izpratne par patiesību viņiem atšķiras. Evaņģēliskie un konservatīvie kveikeri uzskata, ka ir iespējams sasniegt pilnīgo, galējo un vispārējo patiesību. Teoloģiskas patiesības ir patiesības tiešā, nepārnestā vai metaforiskajā nozīmē. Liberālie draugi uzskata, ka patiesība var būt tikai personiska, daļēja un ierobežota. Teoloģija vienmēr ir par iespējamību.

Seksuālā morāle. Evaņģēliskajā virzienā draugiem ir tradicionālā mācība par seksuālo morāli. Konservatīviem draugiem ir tradicionālas un liberālas mācības par seksualitāti savienojums. Liberāliem draugiem ir liberāla mācība par seksuālo morāli.

Svētie Raksti. Svētie Raksti (Bībele), neskatoties uz kanona veidošanas grūtībām, ir nozīmīgs Dievišķas atklāsmes avots. Bieži Svētie Raksti tiek uzskatīti par Atklāsmi buriskā veidā, pats teksts ir Dieva vārds. Atsauce uz Bībeles autoritāti kļuva par vienu no reformācijas pamattēzēm: *Sola Scriptura*. Jēdziens “Dieva vārds” un “Bībele” kristīgajā praksē bieži tiek lietoti kā sinonīmi.

Raksti stāsta par notikumu, kaut ko tādu, kas ir bijis. Pats notikums tiešā veidā nav atkārtojams, bet ir saglabāties stāsts par to. Šis stāsts ir kļuvis normatīvs, visas pārējās

³² Pink Dandelion, *The Quakers. A Very Short Introduction* (Oxford: Oxford University Press, 2008), 65.

³³ Ibid., 108.–109.

atziņas tiek pārbaudītas ar šo galveno stāstu. Ikvienu individuāla atklāsme tiek pārbaudīta pēc tās atbilstības Svētajiem Rakstiem un baznīcas mācībai. Pastāv noteikta piesardzība, jo grēcīgā cilvēka daba liedz iespēju pa īstam iepazīt Dievu tādā veidā, kā tas bija kādreiz.

Evanģēliskajiem draugiem gan Svētie Raksti, gan garīgā pieredze ir līdzvērtīgi. Bībeles vieta norāda uz to, ka evanģēliskie draugi vispirms ir kristieši un tikai tad kveikeri. Bībeles vieta evanģēliskajā virzienā vieno to ar pārējiem evanģēliskajiem kristiešiem. Bet garīgās pieredzes vieta norāda uz to, ka evanģēliskie draugi ir kveikeri. Konservatīvie draugi, balstoties uz kveikerisma vēsturi, Dž. Foksa un pirmo kveikeru pieredzi, uzskata, ka primāra ir garīgā pieredze. Raksti ir sekundāri. Liberālajā tradīcijā draugiem primārā ir pieredze.

Starp jēdzieniem “Atklāsme” un “Svētie Raksti” pastāv saspringtas attiecības. “Dzīvā Dieva sevis atklāšana notiek vēsturē un ar vēstures palīdzību, kuras centrs un galvenais notikums ir Kristus”³⁴, “Kristus pats ir Atklāsme, gan aktīvajā nozīmē (jo atklāj), gan pasīvajā (Viņā atklājas)”³⁵. Kveikeru izpratne par Atklāsmi ir īpaša. Tas gan saistīts ar Džordža Foksa personīgo pieredzi, kad viņš nonāca līdz atziņai, ka Kristus turpina runāt ar savu tautu. Ja Kristus to darīja, būdams starp saviem mācekļiem, tad Viņš ir spējīgs to darīt arī tagad, jo Kristus solīja, ka paliek ar saviem mācekļiem uz visiem laikiem (Mateja 28:20). “Kā mācīja agrīnie kveikeri, Jaunās Derības baznīca sastāvēja no cilvēkiem, kuriem bija personīga, nepastarpināta pieredze tam, ko viņi sauca par Dieva pestījošo spēku.”³⁶ Ko nozīmē šī palikšana, un kādā veidā ir iespējams sadzirdēt Kristus balsi mūsdienās, ir neatbildēts jautājums. “Kveikeri kopā ar citiem mistiķiem ir pārliecināti, ka Dievu var atrast ikviena cilvēka ikdienas dzīvē (pieredzē)”³⁷. Kveikeri uzskatīja un joprojām tā uzskata, ka ir Dieva balss, kas turpina runāt ar cilvēkiem, un Svētā vēsture turpinās, bet Raksti stāsta par vēsturi, kura ir bijusi. Kveikeri bija pārliecināti, ka atklāsme nav vārdi, bet notikums un šis notikums turpinās.

Kveikeru izpratne ir, ka patiesībā ikviens cilvēks ir nostādīts Dieva priekšā un nevar norādīt uz kādu pamatu sev, uz Svētajiem Rakstiem, uz baznīcas tradīciju, uz priesteriem, uz svētajiem – tikai uz to, ka notiek ar viņu pašu. Vē arvien aktuāli palikuši pazīstamie Foksa vārdi: “Kristus ir teicis šo, Pāvils ir teicis to, bet ko tu vari pateikt pats?”

34 O. Bernardo Antonioni, *Bozhestvennoe Otkrovenie* (Moskva, 1997), 28.

35 Ibid., 44.

36 Harvey Gillman, *A Light that is shining. An Introduction to the Quakers* (London: Quaker Books, 2003), 6.

37 Ibid., 23.

Redzama vadība. Evaņģēliskajiem kveikeriem mācītāja³⁸ persona ir redzama un aktīva. Konservatīviem un liberāliem Draugiem nav redzamas līderības. Viena no kveikerisma galvenajām īpašībām un iespējām ir, ka kveikeriem nav priesteru vai mācītāju, tātad personu, kas sakramentāli vai juridiski atšķiras no pārējiem ticīgajiem. Nebija cilvēku, kuriem bija uzdots kāda sakramentālā kalpošana vai dota vara pār draudzi. Sapulcēs ir cilvēki, kas nodarbojas ar administrēšanu vai kārtības saglabāšanu, – sapulču vecākie vai klerki. Bet tas patiešām ir amats, kurā personu ievēl sapulču locekļi, balstoties uz personas talantiem un spējām. Bieži priesteris vai mācītājs ir kādas pareizās mācības sargātājs, kas zina, kas ir pareizs un atbilstošs un kas ir nepareizs. Viņam varētu būt konfesionālā teoloģiskā izglītība. Tātad priesteris vai mācītājs vienmēr tiek uzskatīts par labāk sagatavotu un zinošu kristieti nekā pārējie ticīgie. Kveikerismā prakse tiek akcentēta vairāk nekā fiksētas doktrīnas, tātad nav nepieciešams kāds teoloģisko doktrīnu sargātājs un skaidrotājs. Kveikerisms bija pravietiska kustība, kurā tika uzskatīts, ka mācīt draudzē nepieciešams tiem, kas saņem aicinājumu no Dieva (kam ir ko pateikt). Tas nav atkarīgs no dzimuma vai izglītības, vai personas statusa.

Kveikerismā strāvojumi veido noteiktu ideju spektru, no tradicionālām līdz liberālām. Neskatoties uz šo dažādību, dažādo virzienu kveikeriskās sapulces veido vienotu pasaules kveikeru kopienu.

Sakramenti.

Draugu mācība par sakramentiem

Draugu reliģiozā savienība ir pazīstama ar īpašu mācību par sakramentiem. Šķiet, ka kveikeri tos noliedz un nepieņem nevienu no tiem, arī visplašāk izplatīto ūdens kristību. Vilmer A. Kūpers atzinis, ka ārējos sakramentus kveikeri uztvēra kā traucēkli īstajai godbijībai, jo, ja Kristus ir reāli klātesošs ticīgā dzīvē, nav vajadzības šai klātesamībai pievienot simboliskas darbības un rituālos inscenējumus.³⁹

Bet kveikeru izpratne par sakramentiem nenozīmē to noliegšanu, kveikeri pieņem mācību par sakramentiem, tikai citādā veidā nekā pārējie.⁴⁰ Sakramenti ir neredzamās

38 Vārds “mācītājs” ir vārda *pastor* tulkojums. Šeit izskatās, ka evaņģēliskie draugi ir pretrunā ar kveikerisma vēsturisko tradīciju – evaņģēlisko draugu dievkalpojumi – sapulces pārsvarā notiek pēc programmas, tātad ir nepieciešama persona, kas seko šai kārtībai. Bet arī tā saucamie evaņģēlisko sapulču “mācītāji” nav īpaši atlasītas personas, kas pildītu kādas liturģiskas, sakramentālas, mācīšanas funkcijas, ikviens no ticīgajiem ir tiesīgs to darīt. Viens no šiem ticīgajiem var veikt arī mācītāja kalpošanu, tā neparedz ordināciju vai svētīšanu vai kaut ko līdzīgu.

39 Uilmer A. Kuper, *Zhivaya vera Sravnitel'no-istoricheskoe issledovanie kvakerskogo veroucheniya*, 56.

40 Neliels ieskats kveikeru mācībā par sakramentiem ir atrodams: I. M. Boļšakovs. Draugu (kveikeru) reliģiozās sabiedrības radikālā mācība par sakramentiem protestantiskās teoloģijas

realitātes redzamās zīmes vai pati neredzamā realitāte redzamā veidā.⁴¹ Lūk, dažas sakramentu skaidrošanas stratēģijas kveikerismā:

1. Kveikerismu var uzskatīt par pilnīgi spirituālistisku mācību.

1.1. Sakramentam ir divas puses – materiāla (vieliska) un garīga (pārdabiska). Piemēram, ūdens kristībā ūdens ir materiāls objekts, tas svētīts, bet kristība nenotiek ūdens kā vielas dēļ. Viela, ar kuras palīdzību tiek veikta kristība, sakramentā nav galvenais, būtiskākais ir pārdabiskais spēks, kas tiek savienots ar materiālo substanci (vai izmaina to).

1.2. Tāpat ir iespējams runāt par kristību pārnēstā nozīmē, piemēram, *kristība ar asinīm*. Ticīgais, kas nav kristīts ar ūdens kristību, aiziet bojā mocekļa nāvē un tādā veidā tiek kristīts ar savām asinīm.⁴² Vai, piemēram, “vēlmju kristība”⁴³, ar kuru tiek saprasts stāvoklis, kad ūdens kristība nav iespējama, bet cilvēks ir iepazīnis Dievu, viņam ir vēlme kristīties, bet viņš nav paspējis to izdarīt un ar šo vēlmi nomiris bez ūdens kristības.⁴⁴ “Asins kristība” un “vēlmju kristība” ir kristības pārnēstā nozīme, tās ir saistītas ar Dieva lēmumu par personu. Šie abi gadījumi norāda uz to, kas pastāv tikai starp cilvēku un Dievu, tam nav liecinieku. Liecinieki vēro kādu daļu no ārējā notikuma. Mācekļības momentu, iepriekš dzirdētos vārdus par ticību un vēlmi pieņemt kristību. Bet pašas šīs “kristības” notiek kā noslēpums, bez lieciniekiem.

1.3. Tāpat pastāv atsevišķas mācības par Svētā Gara kristību, kas nav tas pats, kas ūdens kristība. Ūdens kristība un kristība ar Svēto Garu ir dažādi kristības veidi. Kristība ar Svēto Garu netiek uztverta kā sakraments, bet kristīgajās kopienās, kuras māca par Svētā Gara kristību, tai ir sakramenta funkcija.⁴⁵ Kristībai ar Svēto Garu nav materiālās puses. Kristībai ar Svēto Garu var būt vairāk izteiktas ārējas sekas, harismātiskajās un Vasarsvētku kustībās tā varētu būt glosolālība utt. Dažās kristīgajās kopienās Svētā Gara kristība var “slēpties” aiz konfirmācijas (iestiprināšanas) sakramenta.

kontekstā. <https://www.youtube.com/watch?v=JWHVGSDs6cE> LU 77. starptautiskās konferences TF sekcija “Reliģija: reālais un iedomātais”, 07.02.2019.

41 Piemēram, katoliskā izpratnē par Vakarēdienu paredz, ka maize un vīns pārvēršas par Kristus miesu un asinīm, kas vizuāli izskatās kā maize un vīns, bet patiesībā ir Kristus miesa un asinis.

42 Šajā gadījumā nevajag uzskatīt, ka asinis ir sakramenta materiālā puse, tas tā nav. Piemēram, mocekļi var būt nožņaugti. Tātad patiešām tā nav īsta kristība atbilstoši baznīcas kanoniem, tai nav materiālās puses, piekrišanas utt. Var uzskatīt, ka mocekļi tiek pestīti tikai ar Dieva pārdabisko spēku, kas norāda uz to, ka tieši šis spēks ir primārs. (*Autora paskaidrojums*)

43 Par to rakstījis priesteris Andrejs OFMcap (Jānis Pavlovskis) grāmatā *Katoliskie katehizis* (Rēzekne: Latgales Kultūras centrs, 1993), 250.

44 Līdzīgi kā asins kristība, “vēlmju kristība” ir kristība pārnēstā nozīmē. (*Autora paskaidrojums*)

45 Nav domāta teoloģiska koncepcija, jo jēdziens “sakraments” sākotnēji pieder katoliskajai un pareizticīgajai tradīcijai, bet gan svarīgā nozīmē draudzes dzīvē.

1.4. Runājot par kristību, var norādīt uz to, ka Jānis Kristītājs pirms Jēzus kristīšanas ir teicis: “Viņš jūs kristīs Svētajā Garā un ugunī” (Mateja 3:11), tādā veidā pretstatot kristību ar ūdeni kristībai ar Svēto Garu, ko veic Jēzus. Kristībai ar Svēto Garu nav nepieciešams ūdens. Draugi uzskatīja, ka īsta kristība ir kristība ar Svēto Garu.

Nemot vērā minēto, var uzskatīt, ka kveikerisma izpratnē kristībā (vai citā sakramentā) galvenais ir garīgais notikums (Dieva darbība), kam nav nepieciešams obligātais materiālais elements. Tas notiek starp personu un Dievu, un liecinieki var vērot Dieva (Gara) darbības ārējās izpausmes.

2. Otra skaidrošanas stratēģija ir saistīta ar to, ka sakraments ir uzskatāms par Dieva darbību cilvēka dzīvē. Kristība kā atbrīvošana no grēkiem un jaunas, pārdabiskas dzīves iesakņošana ticīgā. Iestiprināšanā ticīgais saņem Svētā Gara dāvanas. Grēksūdzē caur priesteri ticīgais tiek atbrīvots no grēku pārdabiskajām sekām, bet Euharistijā (Svētais vakarēdiens) ticīgais pieņem Kristus miesu un asinis. Tradicionālā izpratnē par sakramentiem tie nav vienīgais, bet viens no efektīvākajiem veidiem, ar kuru palīdzību Dievs pārveido cilvēku un sniedz viņam pārdabisku atbalstu.

Pēc Kūpera vārdiem, kveikeri uzskatīja, ka “Kristus klātbūtni mūsos pārdzīvo ikviens, kas atver sevi Dieva Garam”.⁴⁶ Šāda pieeja norāda uz to, ka, ja ticīgajam ir noteiktas attiecības ar Dievu un pastāv Kristus klātbūtne ticīgajā (vai ticīgā dzīvē), viņam nav nepieciešams kaut kas vēl. Tādā pieejā sakramenti vairāk ir domāti tiem, kuriem nav Kristus klātbūtnes dzīvē un sakramenti kļūst par šīs klātbūtnes “surogātiem” (negatīva nozīme) vai pastarpinātiem Kristus klātbūtnes iegūšanas ceļiem (pozitīva nozīme). Ja ticīgajam ir nepastarpinātas attiecības ar Dievu, nav nepieciešamas pastarpinātas darbības, it kā šādu attiecību nebūtu. Lai labāk to izprastu, ir nepieciešams vērsties pie trešās skaidrošanas stratēģijas, ko var nosaukt par kveikeriem raksturīgu skaidrojumu.⁴⁷

3. Piemēram, Vēstulē korintiešiem teikts: “Cikārt jūs no šīs maizes ēdat un no šī biķera dzerat, jūs pasludiniet Kunga nāvi, tiekams **viņš nāk**” (1. korintiešiem 11:26). Tātad Svētais vakarēdiens paredzēts periodam, kad Jēzus nav kopā ar savu tautu un pastāv nepieciešamība ēst šo maizi un dzert no šī biķera līdz brīdim, kad atnāks Kristus. Vai šī atnākšana notiks kaut kad nākotnē? Vai tas nozīmē, ka Jēzus bija, tagad nav (ir sasniedzams vakarēdienā) un atkal būs? Kveikeri nopietni uztvēra vārdus no Atklāsmes grāmatas: “Redzi, es stāvu pie durvīm un klauvēju: ja kāds sadzirdēs manu balsi un durvis atvērs, es ieiešu pie viņa un turēšu mielastu ar viņu, un viņš ar mani.” (Atklāsmes 3:30) Šeit pastāv iespēja sadzirdēt Kristus balsi un ielaist viņu pie sevis. Kveikeri neuzskatīja,

46 Uilmer A. Kuper, *Zhivaya vera Sravnitel'no-istoricheskoe issledovanie kvakerskogo veroucheniya*, 57.

47 Skat. Pink Dandelion, *The Quakers. A Very Short Introduction* (Oxford: Oxford University Press, 2008), 6.

ka Jēzus klātbūtne ticīgajā ir domāta pārnestā nozīmē.⁴⁸ Ja Kristus tiek ielaists ticīgā dzīvē, viņš ticīgā dzīvē (pieredzē) ir klāt *šodien un tagad*. Tātad Kristus ir atnācis, un nav nepieciešams darīt kaut ko viņa pieminēšanai, jo pieminēt vajadzētu to, kā nav, bet ne to, kas ir. Tādā veidā iespējams apgalvot, ka Atklāsmes grāmatas 3:20. pants atceļ pirmās vēstules korintiešiem 11:26. pantu.

4. Vēl viens skaidrojums izriet no izpratnes par priesterību. Priesteris ir persona, kas Rietumu un Austrumu kristīgajā tradīcijā ir visu sakramentu veicējs. Tieši priesteris celebrē Euharistiju, pieņem grēksūdzi, ir liecinieks laulībai utt. Katoļu baznīcā bez priestera darbības būtu ierobežota garīgā dzīve, jo priesterim tajā ir centrālā vieta. Viens no priesterā varas pamatojumiem ir mācība par to, ka sakramenti ir nepieciešami pestīšanai, bet sakramentu veicējs ir priesteris, tāda veida priesteris ir nepieciešams pestīšanai. Tātad tradicionālajā kristietībā, lai pamatotu viņa sakramentālo un juridisko varu, ir iespējams apgalvot, ka visi sakramenti izriet no priesterā. Tādā veidā priesterība ir galvenais sakraments. Kveikeriem nebija nepieciešamības uzturēt mācību par sakramentiem, jo nebija nepieciešamības pamatot priesterā vai mācītāja nepieciešamību dažādu sakramentālo darbību veikšanai. Kveikeriem nebija priesteru, tādēļ arī nebija sakramentu, kas izriet no priesterības pamatojuma. Tātad kveikeru izpratne par sakramentiem balstās uz ticīgo vienlīdzības principu.

Mūsdienās kveikeri turpina būt par kopienu, kurai pievienojoties nav nepieciešams pieņemt ūdens kristību un kuru dievkalpojumos nebūs svētīta maize un vīns. Bet neviens neaizliedz draugiem piedalīties ekumeniskajos pasākumos un pieņemt Vakarēdienu, šāda brīvība kveikirismā pastāv.

Draugu deviņas pārliecības

Amerikāņu kveikeris Arturs Larrabi (*Arthur Larrabee*), kas pārstāv Centrālo Filadelfijas mēneša sapulci, bieži saskāries ar jautājumiem par kveikera ticību. Viņš noformulējis

deviņas kveikeru ticības pārliecības⁴⁹, kurās mēģināja apkopot gan vēsturisko, gan mūsdienu kveikeru pieredzi.

1. Pasaulē pastāv dzīva, dinamiska, garīga klātesamība, kas atrodas gan mūsos pašos, gan ārpus mums.
2. Katrā cilvēkā ir kaut kas no Dieva.
3. Katrs cilvēks ir spējīgs uz tiešo un nepastarpināto Dieva pieredzi.
4. Dieva uztvere attīstās un kļūst plašāka sabiedrības kopībā ar citiem.

⁴⁸ Patiešām šī ieiešana nenožīmē fizisko Jēzus klātesamību, bet ikvienā gadījumā norāda uz kaut kāda veida Jēzus klātesamību ticīgā dzīvē. (*Autora paskaidrojums*)

⁴⁹ Video 9 *Core Quaker Beliefs* angļu valodā skat. https://www.youtube.com/watch?time_continue=2&v=3H08cyXVYDw [skatīts 31.08.2019.].

5. Bībele vēl aizvien draugiem ir svarīgs garīgs resurss, Jēzus dzīve un mācība ir aktuāla arī šodien.
6. Dieva patiesības atklāsme turpinās.
7. Kveikeri atzīst patiesību, kas nāk no ikviena avota.
8. Iekšējā Dieva izjūta maina mūs un ved pie ārējām izpausmēm, godīgas dzīves un rīcības.
9. Dieva klātesamības realizācija mūsu dzīvē ir svarīgāka par pārliecībām. Tas, kā cilvēks dzīvo, ir svarīgāks par to, ko viņš runā.

Dažādu kveikerisma virzienu pārstāvji šīs pārliecības interpretē dažādi, kā arī atsevišķas pārliecības vairāk atbilst vienam vai otram kveikerisma virzienam. Bet neatkarīgi no teoloģiskiem virzieniem šajās pārliecībās ir apkopotas kveikerisma galvenās idejas. Mēģināšu veikt šo A. Larrabi principu apskatu.⁵⁰

1. Pasaulē pastāv dzīva, dinamiska, garīga klātesamība, kas atrodas gan mūsos pašos, gan ārpus mums.

Šādai klātesamībai ir vairāki nosaukumi – Dievs, Gars, Gaisma, iekšējā gaisma, Kristus, mīlestība. Kveikerisma vēsturē šie dažādie vārdi bieži tikuši izmantoti kā sinonīmi. Atšķirībā no teoloģijas šai klātesamībai var būt dažādi nosaukumi un tās izpratne. Evaņģēliskiem draugiem un konservatīviem draugiem šī klātesamība neapšaubāmi būtu identificējama ar Kristu, bet liberālie draugi izmantotu arī citus nosaukumus. Šī pārliecība norāda uz to, ka kveikeri nekļuva par sekulāro, humānistisko apvienību, bet paliek par draugu *religīso* sabiedrību.

2. Katrā cilvēkā ir kaut kas no Dieva.

Kveikeri uzskata, ka katram cilvēkam ir kāds sakars ar Dievu, “tas, kas katrā ir no Dieva”. To var saukt arī par Dievu cilvēkā. Starp katru cilvēku un Dievu ir saikne vai attiecība. Tā palīdz saprast, ka katra dzīve ir svēta un visi cilvēki ir vienoti savā starpā. Tas, kas cilvēkā ir no Dieva, traktējams dažādos veidos. Gan kā aicinoša žēlastība, koncepts, kuru var atrast tradicionālajā kristietībā, ar to saprotot Dieva žēlastību, kas ir nepieciešama, lai cilvēks atsauktos Labajai vēstij. Tas varētu būt arī saprasts kā cilvēka līdzība Dievam, cilvēka radīšana pēc Dieva tēla un līdzības. Tie varētu būt arī panteistiskie skaidrojumi, kas būtu pretrunā ar izpratni par Dieva pilnīgo nošķirtību no pasaules. Jebkurā gadījumā jēdziens “tas, kas ir no Dieva katrā” balstās uz pieredzi, uz to, ka cilvēkos patiešām ir kaut kas, kas atbild uz Dieva aicinājumu.

⁵⁰ Gribu norādīt, ka kveikeriem ir raksturīgi pievērst lielu uzmanību atsevišķu personu pieredzei un izpratnei. Tas izpaužas, piemēram, grāmatā *New Light. 12 Quaker Voices* (Winchester UK: O-Books, 2011), kurā 12 kveikeri atbild uz jautājumiem, kas ir Dievs, kas ir Jēzus, vai vienkāršība ir iespējama un citiem.

Kūpers norāda, ka jēdziena “tas, kas no Dieva katrā” pirmsākumi ir atrodamī pie paša Dž. Foksa, un viņš to izmantoja vairākkārtīgi. Un draugiem nebija vienprātības par tā nozīmi. “Nav jēgas apgalvot: mēs ticam, ka katrā ir kaut kas no Dieva, ja mēs paši nesaprotam, ko mēs domājam ar vārdiem *kaut kas* un *Dievs*”.⁵¹ Kūpers norāda arī uz to, ka “kaut kas no Dieva” Foksa izpratnē bija saistīts ar jēdzienu “Kristus gaisma katrā cilvēkā”.⁵² Tātad mūsdienās “to, kas no Dieva ir katrā cilvēkā” var saprast gan Foksa domas kontekstā kā pārdabisko Dieva spēku, aicinošo žēlastību, gan liberālā kveikerisma izpratnē kā Dieva tēlu cilvēkā vai sirdsapziņā.

3. Katrs cilvēks ir spējīgs uz tiešo un nepastarpināto Dieva pieredzi.

To uzsvēruši Dž. Fokss un pirmie kveikeri. Tādai jābūt kristietības būtībai. Ja Dievs ir un pastāv komunikācijas ceļi ar Viņu, Viņš bija darbīgs ne tikai vēstures notikumos (pagātnē), bet arī Foksa dzīves un kveikerisma veidošanās laikā. Bet, ja tāda iespēja pastāvēja Foksa laikā, tādai iespējai jābūt arī mūsdienās. Dievs darbojas šodien, un Viņu var saklausīt šodien. Uz šīs atziņas balstās kveikerisms, un, lai cik tas būtu dīvaini, kristietībā šī atziņa nav universāli pārstāvēta.

Jēdzienu “Dievs” iespējams saprast un interpretēt dažādi gan starp kveikeriem kā indivīdiem, gan starp kveikerisma virzieniem. Bet, lai kā tas būtu izprasts un nosaukts, izpratne par to veidojusies pieredzē. Šī pieredze norāda uz to, ka ir kaut kas, kas kļūst par šīs pieredzes avotu. Dieva pieredze tiek piedzīvota caur klusumu. Caur klusuma dievkalpojumu. Bet apgalvot, ka sadzirdēt Dieva balsi ir iespējams tikai dievkalpojumā, nebūtu pareizi. Kveikeri tik daudz reižu mēģinājuši lauzt robežas starp sakrālo un profāno, tādēļ nevarētu iedomāties, ka tie ierobežotu Dieva spēku uzrunāt ticīgo tikai noteiktā veidā vai vietā dievkalpojumos. Dievu var sadzirdēt ikvienā vietā, kurā kaut kas tiek darīts citu labā un kurā tiek kalpots.

4. Dieva uztvere attīstās un kļūst plašāka sabiedrības kopībā ar citiem.

Kristietība ir ne tikai indivīdu vēsture, bet arī kopienu, sociālo veidojumu vēsture. Dievs savieno indivīdus noteiktā kopienā, vienībā, tajā, ko apustulis Pāvils nosauca par Kristus miesu. Ir atšķirība starp individuālo pielūgsmi un pielūgsmi kopienā. Draugi pulcējās kopā un savus dievkalpojumus nosauca par sapulcēm, kā arī izveidoja draugu reliģiozo sabiedrību.

Kveikeru kopienas, kā arī kveikeru dievkalpojumi tiek apzīmēti ar vienu un to pašu vārdu – sapulce (*meeting*). Vārds “baznīca” (*ecclesia*) arī nozīmē sapulci, saiešanu kopā. Piemēram, ir kveikeru grupa, kas regulāri sanāk kopā. Tradicionāli tāda grupa tiek

⁵¹ Uilmer A. Kuper, *Zhivaya vera Sravnitel'no-istoricheskoe issledovanie kvakerskogo veroucheniya*, 23.

⁵² Ibid., 23.

saukta par kopienu vai draudzi, bet kveikeri to sauc par sapulci. Oficiālās struktūras pamatelements ir reģionālā sapulce (kopiena), ko sauc par mēneša sapulci (*Monthly Meeting*), jo reizi mēnesī tās locekļi sapulcējas kopā un risina lietišķos jautājumus. Mēneša sapulcē var piedalīties no desmit līdz pat vairākiem simtiem locekļu. Ja reģionālā sapulcē ir pārāk daudz cilvēku, tie var tikt iedalīti rajona sapulcēs. Visaugstākās sapulces veids ir gada sapulce (*Yearly Meeting*). Tāda veida sapulces tiek sauktas par lietišķām sapulcēm (*business meeting*). Tās izskata arī jautājumus par jauno locekļu uzņemšanu kopienā.

Kveikeru dievkalpojums tiek saukts par pielūgsmes sapulcēm (*Meeting for Worship*). Kveikeru sapulce pielūgsmei ir dievkalpojums, kurā tiek klusēts, ticīgie sanāk kopā, apsēžas un mēģina saklausīt Dieva balsi. Pārsvarā dievkalpojums ilgst stundu. Ikdienas dievkalpojumi var būt pusstundu ilgi (piemēram, Londonas Draugu mājā dievkalpojums notiek katru dienu). Kveikeru dievkalpojumiem ir arī cits iedalījums: neprogrammējamie (*unprogrammed*) un programmējamie (*programed*). Neprogrammējamie dievkalpojumi ir klasiskie klusuma dievkalpojumi. Programmējamie dievkalpojumi lielākoties sastāv no vairākām daļām, tajā var būt iekļautas dziesmas, sprediķi, Svēto Rakstu lasījumi. Šis dievkalpojuma veids ir izplatīts starp evaņģēliskiem draugiem. Konservatīvie un liberālie draugi praktizē tradicionālo klusuma dievkalpojumu.

Kveikeri sanāk kopā pielūgsmes sapulcēs. Kveikeru klusuma dievkalpojums ir kolektīvas garīgas prakses veids, un pieredze, kas tiek iegūta tajā, atšķiras no individuālās klusēšanas pieredzes. Šī kopīgā (klusuma) dievkalpojuma forma saglabā un stiprina kveikerisko identitāti. Klusums nav mērķis pats par sevi, tas ir līdzeklis, ar kura palīdzību ticīgais cenšas sadzirdēt Dieva balsi. Ja ticīgais sajūt iekšējo pamudinājumu kaut ko pateikt, tāds cilvēks dod savu liecību. Sēžot vai piecēloties kājās, viņš to pasaka vai nodzied. Klusēšana kopā nav meditācija, bet tas nenožīmē klusēt vienam, ticīgais klusē kopā ar citiem, un tas raisa dažādas izjūtas un emocijas.

Mūsdienu kveikeru autors Arturs O. Robertss (*Arthur O. Roberts*) noformulējis klusuma īpašības, kad klusums tiek uzskatīts par personisku pieredzi, kas palīdz personai piedzīvot vientulību. Viņš raksta, ka caur klusumu cilvēkā iemājo dievbijīgas trīsas Visuvarenā priekšā; ka klusums liecina par paklausību Dievam; ievada pielūgsmes stāvokli; atbrīvo no trokšņa un traucējošiem faktoriem; nomierina; sagatavo lūgšanai; rada cieņu pret citiem; atjauno spēju būt pārsteigtam; izveido sakrālo telpu; sagatavo efektīvai sociālai liecībai.⁵³

53 Silence in Quaker Tradition http://www.hermitary.com/solitude/quaker_silence.html [skatīts 31.08.2019.].

Kveikera klusums ir viena no cilvēces bezgalīgas tieksmes formām apmierināt patiesības slāpes mūsu sirdī un dvēselē un tad atrast veidu, kā dzīvot ar šo patiesību reālajā pasaulē. Kveikeru klusums ir unikāla parādība garīguma vēsturē.⁵⁴

5. Bībele vēl arvien draugiem ir svarīgs garīgais resurss. Jēzus dzīve un mācība ir aktuāla arī šodien.

Lielākā daļa draugu piebiedrotos šim apgalvojumam. Pielūgsmes sapulcēs uz galdiem atrodas gan “Disciplīnas grāmata”⁵⁵ vai “Jautājumi un ieteikumi”⁵⁶, bet arī Bībele. Tomēr, kā minēju iepriekš, Svētajiem Rakstiem kveikerismā nav tādas autoritātes kā pārējā protestantismā. Bībele ir svarīga ar to, ka tajā ir stāstīts par Jēzus dzīvi, viņa vārdiem un darbībām zemes dzīves un kalpošanas laikā. Kveikeri uzskata, ka caur Jēzu Dievs parādīja savu seju un atklāja Dieva raksturu.

6. Dieva patiesības atklāsmē turpinās.

Šī ir pārlicība, ka Dievs turpina runāt ar savu tautu. Atklāsmē nav pagātnes notikumu apraksts, bet Dievs dažādā veidā dod jaunu izpratni par sevi, savu raksturu, par kristīgās dzīves galvenajiem principiem. Kveikeri vienmēr uzskatīja, ka katra paaudze sadzird savu aicinājumu no Dieva, kuru ir nepieciešams izpildīt. Kveikerisms ar to sākas, un ar šo izpratni tas turpina eksistēt. Konservatīvai teoloģijai tas varētu būt liels izaicinājums, bet patiesībā Dieva atklāsmē var būt ļoti dažādi uztverta un saprasta. Bet tieši no šīs atziņas iedvesmojas mūsdienu kveikeri.

7. Kveikeri atzīst patiesību, kas nāk no ikviena avota.

Šo apgalvojumu vairāk var attiecināt uz liberālā kveikerisma tradīciju, kas 20. gadsimta otrajā pusē pievērsa uzmanību jauniem garīgiem vai sekulāriem strāvojumiem. Dievs nerunā tikai vienā tradīcijā, viņš ir spējīgs to darīt visur, gan uzrunāt caur citām reliģiskām tradīcijām, gan caur sekulāro pasauli. Kveikerismam nav raksturīgs pasaules iedalījums garīgajā un sekulārajā. Tāpat šeit var runāt par kveikerisko universālismu, kas nebija skaidri izteikts kopienas sākumā, bet vēlāk tam parādījās sava vieta draugu reliģiskajā sabiedrībā⁵⁷.

Viljams Penns jau 1693. gadā rakstīja: “Pazemīgas, lēnprātīgas, žēlsirdīgas, godbijīgas, dievbijīgas un uzticīgas dvēseles no visām malām pieder vienai reliģijai; un, kad

54 Silence in Quaker Tradition http://www.hermitary.com/solitude/quaker_silence.html [skatīts 31.08.2019.].

55 *Quaker faith & practice*. The book of Christian discipline of the Yearly Meeting of the Religious Society of Friends (Quakers) in Britain. <https://qfp.quaker.org.uk/> [skatīts 31.08.2019.].

56 <https://qfp.quaker.org.uk/chapter/1/> [skatīts 31.08.2019.].

57 <https://universalistfriends.org/> [skatīts 31.08.2019.].

nāve noņems masku, viņi atpazīs viens otru, lai gan dažādie tērpi, kuros viņi ir ietērpti šeit, padara tos par svešiniekiem.”⁵⁸ Šos vārdus var traktēt dažādi, bet galvenā ideja ir saistīta ar kveikerisma būtību, pirmajā vietā ir personas transformācija un darbi. Tās ir zīmes īstajai Dieva izziņai.

Jauno gaismu var atrast arī kristietībā. Liberālā kveikerisma tradīcija pārklājas ar progresīvās kristietības⁵⁹ atziņām un topošās baznīcas (*emergent church*)⁶⁰ kustības teoloģiju. Arī tas var būt uzskatīts par jauniem patiesības avotiem.

8. Iekšējā Dieva izjūta maina mūs un ved pie ārējām izpausmēm, godīgas dzīves un rīcības.

“Man būt par kristieti nozīmē dzīvot īpašā veidā, nevis bez šaubām pieņemt kaut kādu konkrētu teoloģijas sistēmu, ticēt tieši nevainīgās ieņemšanas vai augšāmcelšanās un uzkāpšanas debesīs patiesībai, bet būt par tādu cilvēku, par kādu Jēzus gribētu redzēt savus sekotājus un darīt to, ko viņš tiem ir pavēlējis.”⁶¹

9. Dieva klātesamības realizācija mūsu dzīvē ir svarīgāka par pārliecībām. Tas, kā cilvēks dzīvo, ir svarīgāks par to, ko viņš runā.

Kristietībai šī ir ļoti svarīga atziņa. Bieži ticība tiek saprasta tikai kā prāta pārliecība nepārbaudāmu apgalvojumu īstenībai, bet ne kā dzīvesveids, caur kuru Dievs varētu darboties personā un caur personu pasaulē.

Mūsdienu kveikeru autora Filipa Gullija (*Philip Gulley*)⁶² grāmatas “Ja baznīca būtu kristīga”⁶³ apakšvirsraksts ir “Atklājot Jēzus vērtības no jauna”. Un patiešām kveikeri pastāvīgi atklāj un atklāj Jēzus vērtības, pielāgojot tās mūsu laikam. Iespējams, tas ir viens no galvenajiem kveikeru aicinājumiem. Savā grāmatā autors norāda uz idejām,

58 *Quaker faith & practice*. The book of Christian discipline of the Yearly Meeting of the Religious Society of Friends (Quakers) in Britain. 27.01.

59 <https://progressivechristianity.org/what-is-progressive-christianity/> [skatīts 31.08.2019.].

60 Topošās baznīcas kustība ir starpkonfesionāla kustība, kas izveidojās 20. gadsimta beigās un 21. gadsimta sākumā. Tas ir mēģinājums pārvarēt atšķirības starp evaņģēlisko, tradicionālo katoļu un pareizticīgo, kā arī liberālo kristietību, pārvērtējot un pārformulējot galvenās kristīgās reliģijas pamatpatiesības. Topošās baznīcas kustība meklē veidus, kā uzrunāt sabiedrību postmodernisma apstākļos.

Īsu kustības aprakstu var apskatīt: Jesse Carey, *The Emerging Church Explained* <https://www1.cbn.com/spirituallife/the-emerging-church-explained> [skatīts 07.09.2019.].

61 *Quaker faith & practice*. The book of Christian discipline of the Yearly Meeting of the Religious Society of Friends (Quakers) in Britain. 20:26

62 <https://www.philipgulley.com/> [skatīts 31.08.2019.].

63 Philip Gulley, *If the Church were Christian*. Rediscovering the Values of Jesus (New York: HarperOne, 2010).

kas demonstrē jaunu izpratni par kristietību, pamatojoties uz kveikeru tradīcijām. Viņš demonstrē, ka patiešām tas, kā cilvēks dzīvo, ir svarīgāks par to, ko viņš runā vai uzskata par patiesu. Šī vienkāršā patiesība kristietībā dažreiz tiek aizmirsta. Filipa Gullija grāmatas nodaļu nosaukumi to atklāj. Ja Baznīca būtu kristīga, tad 1. nodaļā Jēzus būtu vairāk kā piemērs pareizai dzīvei un uzvedībai, bet ne kā pielūgsmes objekts. 2. Mūsu potenciāla pieņemšana būtu daudz svarīgāka, par mūsu vājumu. 3. Piedošana būtu svarīgāka par tiesāšanu.

“Liecība ir Gara iekšējās vadīšanas ārēja izpausme, vai, citiem vārdiem, garīgās patiesības ārēja zīme. Liecības draugiem ir svētas. Tās ir iekšējo garīgo zināšanu ārēja izpausme, un tā ir ticība, kas aicina darbībai. Liecības ir Gara iekšējās darbības ētiskas un morālas sekas.”⁶⁴

Kveikeru liecība izpaužas dažādā veidā. Liecība sastāv no dažādām atsevišķām liecībām: miera liecības, vienlīdzības liecības, vienkāršības liecības, patiesības liecības. Dažreiz kveikeru liecības tiek sauktas par “garšvielām”, tas ir saistīts ar to, ka angļu valodā savā laikā parādījās abreviatūra SPICES, kas tiek tulkota *simplicity* (‘vienkāršība’), *peace* (‘miers’), *integrity* (‘integritāte’), *community* (‘kopība’), *equality* (‘vienlīdzība’), *stewardship* (‘kalpošana’).⁶⁵

Kveikeri vienmēr gribējuši mainīt pasauli. Un liecības ir instrumenti šādai pasaules pārveidošanai.

Liecība ir pārliecība. Tā ir teoloģiskā patiesība, kas balstīta Rakstos un kristīgajā tradīcijā, kam tic un uzskata par patiesu ikviens kveikeris, tā ir gan individuāla, gan kopīga visai kveikeru kustībai.

Tā ir prakse. Liecība nav tikai prāta pārliecība. Lai kaut kas būtu praktiski realizējams, tam jābūt teorētiski saprastam. Liecība ir teoloģiskās pārliecības realizācija. Šī realizācija notiek kā individuālā līmenī, tā arī visas draugu reliģiozās sabiedrības līmenī.

Piemēram, miera liecība. Miera liecība, iespējams, ir bijusi viena no vispazīstamākajām draugu liecībām. Kveikeri ir viena no zināmākajām miera baznīcām. Jau no paša sākuma kveikeri proklamēja, ka viņi ir pret visāda veida kariem. Pārliecībai sekoja darbība, kveikeri nepiedalījās karos, neatbalstīja militāros spēkus, bruņošanos. Pirmā pasaules kara laikā daļa no viņiem tika arestēti un ieslodzīti par atteikšanos ņemt rokās ieročus.

Sekošana miera liecībai draugiem izpaužas ļoti dažādi. Tā neizpaužas tikai ar to, ka draugi nepiedalījās karos, militārā darbībā, nepirka un nenēsāja ieročus, iestājās pret karu. Bet miera liecība nav saistīta tikai ar pacifismu, tā ir arī par nevardarbīgu uzvedību, nevardarbīgu konfliktu risināšanu utt. Tātad miera liecība nav tikai pret karu, bet

⁶⁴ Uilmer A. Kuper, *Zhivaya vera Sravnitel'no-istoricheskoe issledovanie kvakerskogo veroucheniya*, 63.

⁶⁵ [https://www.quakerschool.org/uploaded/PDF_Documents/SPICES_\(2\).pdf](https://www.quakerschool.org/uploaded/PDF_Documents/SPICES_(2).pdf) [skatīts 31.08.2019.].

par ikviena veida vardarbības un vardarbīgas piespiešanas nepieņemšanu. Kveikeri meklē dažādas alternatīvas vardarbīgiem risinājumiem⁶⁶. Tātad miera liecība ir gan individuāla kveikera, gan visas kopienas pārliecība, gan prakse, kas var būt traktējama ļoti plaši.

“Būtībā liecības ir kveikeru “religiskās dogmas”, kas pārveidotas darbībās. Beigu beigās tas ir kveikeru ticības apliecības variants.”⁶⁷ Kveikeri ir pazīstami ar savām liecībām, jo arī tās atšķir viņus no citām reliģiozām kopienām. Vēl viena no kveikerisma liecībām ir vienlīdzība. Garīgā vienlīdzība Dieva priekšā noved līdz politiski, sociāli kulturālai vienlīdzības izpratnei. Kveikeri no paša sākuma mēģināja būt par iekļaujošo kopienu, neraugoties uz dažādām grūtībām un ierobežojumiem. Tas atšķir kveikerus no citām kopienām, jo sievietes loma kustībā atšķiras no pārējām kristīgām draudzēm. Garīgā dzimumu vienlīdzība nozīmē, ka starp dzimumiem nav atšķirības, kas varētu izpausties garīgā sfērā. Piemēram, tradicionālās baznīcās un kristīgās kopienās pastāv iedalījums: garīgā kārta (priesteri) un laji. Viena no tradicionālas kristietības, vai precīzāk, garīdzniecības īpašībām ir tas, ka garīdznieki ir vīrieši (it īpaši pagātnē). Pamatojums tam ir dažāds, bet tāds stāvoklis ir gan katolicismā, gan pareizticībā, kā arī daļēji protestantismā. Šeit ir iespējams runāt par garīgo nevienlīdzību, gan starp vīriešiem un sievietēm, gan starp pašiem vīriešiem.

Kveikerismā pastāvēja garīgā vienlīdzība. Tā nenoveda uzreiz līdz sociālai vai politiskai dzimumu vienlīdzībai, tam sekoja ilgs process, bet mērķis tika sasniegts. Tālāka vienlīdzības realizācija bija saistīta ar verdzību, kas dažādos veidos pastāvēja kristīgajā pasaulē: Eiropā tā ir bijusi dzimtbūšana, bet Amerikā tā izpaudās vairāk kā tradicionālā verdzība. Verdzība ASV tika saistīta arī ar rases jautājumiem, kurus atrisināja tikai 20. gadsimta otrajā pusē. Kveikeri bija vieni no sava laika redzamākajiem abolicionistiem⁶⁸. Kveikeru abolicionisms balstījās uz vienlīdzības liecību. Visi cilvēki ir vienlīdzīgi Dieva priekšā, brīvi. Verdzība ir grēks.

Trešais redzamais vienlīdzības liecības realizācijas veids ir bijis (un turpina būt) kveikeru atbalsts lesbiešu, geju, biseksuāļu un transpersonu (LGBT) kopienai. Kā kādreiz verdzības pamatojumu varēja atrast Rakstos, tāpat arī tagad daudzi kristieši atrod Rakstos pamatojumu ienīst LGBT kopienas pārstāvjus. Arī kveikeru sapulcēs ir dažāda attieksme pret homoseksualitāti, kas visvairāk izpaužas praktiskajā darbībā, vai konkrēta sapulce ir gatava pie nepieciešamības laulāt savus locekļus – viendzimuma pāri. Kveikeriem nav laulības sakramenta, bet ir noteikta oficiāla laulības ceremonija.

66 Piemēram, tika izveidota Vardarbības alternatīvas programma. <http://www.quakersintheworld.org/quakers-in-action/42/-Alternatives-to-Violence-AVP> [skatīts 31.08.2019.].

67 Uilmer A. Kuper, *Zhivaya vera Sravnitel'no-istoricheskoe issledovanie kvakerskogo veroucheniya*, 63.

68 Abolicionisms – kustības, kas cīnījās pret verdzību, nosaukums.

Tātad uzskats par cilvēku vienlīdzību Dieva priekšā aicina kveikeri to izdzīvot, pieņemot cilvēku dažādību, viņu brīvību, atbalstot viņu centienus vairāk iekļauties sabiedrībā, jo tieši tādā sabiedrībā tiek realizēts vienlīdzības princips.

Vienlīdzības liecība darbojas noteiktā veidā. Tā nav abstrakcija, kveikeri strādāja un turpina strādāt ar grupām, kuru tiesības bija ierobežotas – sievietes (dzimums), vergi (cilvēks lieta, ādas krāsa), LGBT (seksuālā orientācija).

Nobeigums

Kveikerisma teoloģiska, ideoloģiska un prakses dažādība, kas ir atrodama tā dažādos virzienos, ir fenomenāla. Jautājums, kas tiek uzdots un uz ko draugi mēģina rast atbildes, ir saistīts ar kveikerisko identitāti. Kas tad apvieno draugus, un kas dod iespēju runāt par tiem kā par kopienu?

Atbildes var būt dažādas:

1. Vispirms kveikerisma vēsture, Fokss un pirmie draugi. Visiem kveikerisma virzieniem ir vienas un tās pašas saknes.
2. Tās ir kveikeru liecības (*testimonies*), kas ir galvenais pamats kveikeru sociālpolitiskajai aktivitātei, kurai ir garīgas saknes.
3. Tas ir klusuma dievkalpojums, kas paliek kveikeriskas garīgas prakses kodols, lai gan kveikerismā var atrast arī cita veida dievkalpojumus.
4. Tas ir teoloģisko pārliecību kopums, kā pārliecība par to, ka Dieva atklāsme turpinās arī mūsdienās un katrs cilvēks ir spējīgs uztvert Dieva balsi.
5. Tā ir lēmumu pieņemšanas metode⁶⁹, kas izveidojusies un ir raksturīga draugu sapulcēm.
6. Tā ir kveikera pašidentifikācija, sevis apzināšanās par piederīgo tieši kveikerismam un lēmuma pieņemšana par pievienošanos Draugu reliģiskajai sabiedrībai.

SUMMARY

Religious Society of Friends (Quakers): origins, directions, trends

The article examines origins, history of trends, and current development tendencies of the Religious Society of Friends (Quakers), and their religious community. The Quakerism is one of the radical Protestant movements that emerged in the 17th century in England, founded by George Fox. The basic idea behind Quakerism is that God reveals Himself to every person. Development of the Friends Movement and the Quaker idea of spiritual equality are based on this concept.

⁶⁹ *How Quakers Make Decisions* (It's Not Just Consensus!) <https://www.youtube.com/watch?v=gjrBg1VvyZ8> [skatīts 31.08.2019.].

Throughout history, the Quakers have been divided into three main directions: evangelical, conservative, and liberal. A comparison of these directions is made, pointing out the common and the different qualities. There are nine main principles of Quakerism, which in a variety of ways are represented in all the directions of Quakerism. Quakers continue to seek the common and unifying movement of all Quakers. In Quakerism, practice is emphasized more than the fixed doctrines and attention is primarily focused on Quaker testimonies and an active social position. This is possible because Quakerism accentuates concentration on the unity of the sacred and the secular. The Quaker teaching on sacraments and various strategies for explaining Quaker sacramentology are also discussed.